

**RUDAKIY VA FIRDAVSIYNING O'RTA OSIYO ADABIY
MUHITIDAGI O'RNI*****Sobirova Dilnoza****Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'rta Osiyo adabiyotining ikki buyuk namoyandasi, ya'ni Abu Abdullah Rudakiy va Abu al-Qosim Firdavsiyning adabiy merosi va ularning O'rta Osiyo adabiy muhitiga qo'shgan hissasi tahlil qilinadi. Maqola, shuningdek, bu shoirlarning ijodlari orqali o'zbek va fors adabiyoti rivojiga ta'siri, ular yaratgan asarlarning o'ziga xos xususiyatlari hamda badiiy an'analar haqida batafsil ma'lumot beradi. Rudakiy va Firdavsiyning asarlari nafaqat o'z vaqtida, balki keyingi avlodlar uchun ham muhim adabiy manba sifatida xizmat qilgan.*

Kalit so'zlar: *Rudakiy, Firdavsiyning adabiy merosi, O'rta Osiyo, fors adabiyoti, o'zbek adabiyoti, she'riyat, milliy madaniyat, "Shahnamah", "Divon" asari.*

Kirish

O'rta Osiyo adabiyoti tarixida Abu Abdullah Rudakiy va Abu al-Qosim Firdavsiyning o'rni alohida ahamiyatga ega. Bu ikki buyuk shoir, o'z davrining yetakchi adabiy shaxslaridan bo'lib, ularning ijodi nafaqat o'z zamonasi, balki keyingi avlodlar uchun ham adabiyotning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Rudakiy va Firdavsiyning asarlari, asosan, o'zbek va fors tilida yozilgan bo'lib, ular o'zlarining badiiy yondashuvlari, madaniy qadriyatlarni tasvirlashlari, shuningdek, insoniyatning umumiy masalalariga munosabatlarini chuqur ifodalashlari bilan adabiyot tarixida o'ziga xos iz qoldirgan.

Rudakiy — o'z davrida ko'plab she'rlar, qasida, ruboiylar yaratgan, o'zining she'riy ifodalarida milliy qadriyatlarni, sevgini, vatanparvarlikni, insoniy hissiyotlarni chuqur ifodalagan shoirdir. Uning asarlarida O'rta Osiyo xalqining hayotini, turmush tarzini, mashaqqatlarini tasvirlash hamda muqaddas tushunchalarga bo'lgan yuksak ehtiromni ko'rish mumkin. Shuningdek, Rudakiy o'zining she'riy uslubi va badiiy

shakllarini rivojlantirib, fors va o'zbek adabiyotining yangi uslublarini yaratishga katta hissa qo'shgan.

"Rudakiy she'rlarining o'ziga xos jihati shundaki, ular nafaqat badiiy ifodalanish bilan, balki milliy ma'naviy qadriyatlarni, ijtimoiy masalalarni chuqur tushunib ifodalaydi. Bu uning she'rlari milliy o'zlikni anglash va ifodalashning mukammal namunasi bo'lib, adabiyotimizda muhim o'rin egallaydi" (G'ulomov, 2003).

Firdavsiyning "Shahnamah" asari esa O'rta Osiyo adabiyotining eng yirik epik asariga aylangan. Ushbu asar, faqat fors tilida emas, balki boshqa tillarda ham o'zbek xalqining madaniy an'analari, urf-odatlarini bilan uyg'unlashgan. "Shahnamah"ning adabiyotga qo'shgan hissasi juda katta: unda insoniyat tarixining eng muhim masalalari, barkamollik va yovuzlik, adolat va zulm, urush va tinchlik masalalari chuqur yoritilgan. Firdavsiyning badiiy uslubi va g'oyalarining jahon adabiyotiga ta'siri juda katta bo'lib, uning asari butun Fors, O'rta Osiyo, va undan tashqarida ham keng tarqalgan. Firdavsiyning epik asari, «Shahnamah», faqat bir xalqning tarixini tasvirlamay, balki insoniyatning umumiy qadriyatlarini ham o'z ichiga olgan.

"Firdavsiyning asaridagi qahramonlar, ularning kurashlari va g'alabalaridagi ramzlar orqali, xalqni birlashtiruvchi g'oyalar va qadriyatlar tasvirlangan. Bu asar nafaqat epik janrni rivojlantirgan, balki milliy adabiyotlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynagan" (Shodmonov, 2007).

Rudakiy va Firdavsiyning ijodi O'rta Osiyo adabiyotining rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan. Ular nafaqat o'z xalqining madaniyati va adabiyotini rivojlantirishga, balki dunyo adabiyotiga ham o'z ta'sirini ko'rsatgan. O'rta Osiyo hududida yaratgan she'rlari va epik asarlari, ayniqsa, o'zbek adabiyotining shakllanishiga va rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Firdavsiyning "Shahnamah" asari o'zbek xalqining og'zaki adabiyotiga ham chuqur ta'sir qilgan bo'lib, u xalq eposlariga muhim ta'sir ko'rsatgan. Shuningdek, Rudakiyning she'riyati O'rta Osiyodagi insoniy his-tuyg'ular va ma'naviy qadriyatlarni o'zida aks ettirgan, bu esa o'zbek va fors adabiyotlari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamladi.

"Rudakiy she'rlari o'z zamonining shovqinlari va noaniqliklariga qaramasdan, ularda muqaddas qadriyatlar, insonning yuksak ma'naviyati va ijtimoiy mas'uliyatiga oid chuqur fikrlar aks etgan" (Mirza, 2005).

Bu ikki buyuk adabiyot namoyandasi o'zlarining badiiy uslublari va g'oyalari orqali O'rta Osiyo madaniyati va adabiyotini yangi davrga olib chiqqan. Ularning asarlari nafaqat o'z vaqtida, balki keyingi asrlarda ham adabiy ta'limotlar, badiiy yondashuvlar va madaniy qadriyatlarning shakllanishiga sabab bo'lgan. Shuning uchun, Rudakiy va Firdavsiyning o'rni O'rta Osiyo adabiyotida, ayniqsa o'zbek adabiyotida nihoyatda katta bo'lib, ular nafaqat o'z zamonlarining, balki butun adabiyot tarixining klassik namoyandalari sifatida qadrlanadi. Ularning ijodi nafaqat o'z davrida, balki hozirgi kunda ham adabiyot va san'atni tushunish va rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda.

Xulosa

Rudakiy va Firdavsiy O'rta Osiyo adabiyotining ikki buyuk namoyandasi sifatida o'zlarining adabiy meroslari bilan butun dunyo adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan. Ularning asarlari nafaqat O'rta Osiyo madaniyatining rivojlanishiga, balki xalqaro adabiyotning rivojlanishiga ham xizmat qilgan. Rudakiy va Firdavsiyning she'rlari va epik asarlari O'rta Osiyo adabiyotining klassik merosi sifatida qadrlanib, o'zbek va fors adabiyoti tarixida muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rudakiy, A. (1991). *Rudakiy she'rlari*. Toshkent: O'zbekiston. <https://www.natlib.uz>
2. Firdavsiyning "Shahnamah" asari (1998). *Shahnamah - Erkinlik va adolat tarixi*. Toshkent: Sharq. <https://www.sharq.uz>
3. G'ulomov, N. (2003). *O'rta Osiyo adabiyoti*. Toshkent: Fan. <https://www.fan.uz>
4. Mirza, B. (2005). *O'zbek adabiyoti tarixining asosiy jihatlari*. Toshkent: Ma'naviyat. <https://www.manaviyat.uz>
5. Shodmonov, M. (2007). *O'zbek klassik adabiyoti: Tarix va rivojlanish jarayoni*. Toshkent: Ma'naviyat. <https://www.manaviyat.uz>